

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.02.2009, sp. zn. 6 Tdo 1347/2008, ECLI:CZ:NS:2009:6.TDO.1347.2008.1

Číslo: 13/2010

Právní věta: Skutečnost, že bránící se jednal v afektu vzteku, nevylučuje splnění podmínek nutné obrany podle § 13 tr. zák. *) *) Poznámka redakce: Nyní podle § 29 tr. zákoníku

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 26.02.2009

Spisová značka: 6 Tdo 1347/2008

Číslo rozhodnutí: 13

Číslo sešitu: 3-4

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Exces

Předpisy: § 13 tr. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání, které podal obviněný J. M., zrušil rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 4. 2008, sp. zn. 7 To 44/2008, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Krajského soudu v Českých Budějovicích pod sp. zn. 16 T 31/2006, a podle § 265l odst. 1 tr. ř. Vrchnímu soudu v Praze přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 1. 2008, sp. zn. 16 T 31/2006, byl obviněný J. M. (dále jen „obviněný“) uznán vinným trestným činem ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1, odst. 2 písm. c) tr. zák., neboť podle skutkových zjištění jmenovaného soudu „dne 11. 7. 2006 v době kolem 21.00 hodin v prostoru před chatou číslo 94 s označením „Recepce“ v kempu TJ H. V., okres P., po předchozí slovní rozepři, vyvolané D. H. a jeho nepatrném strčení do obžalovaného, šel D. H. již v zastřešeném prostoru chaty proti obžalovanému s napřaženou pěstí v úmyslu udeřit obžalovaného, na což zareagoval tak, že z pouzdra u pasu vytáhl zavírací vyhazovací nůž s digitálními hodinami, baterkou a integrovanou pojistkou, rozměru 140 mm x 35 mm, střenkou hnědé barvy a ostrím vybroušeným na jedné straně, čepele dlouhé 100 mm, otevřel jej, a při pevném držení v levé ruce tečně k hrudníku D. H., v úmyslu zabránit napadení své osoby, prudce vystrčil obě ruce proti hrudníku D. H., stále držíc nůž v ruce stejným způsobem, čímž v důsledku pohybu napřažené pěsti D. H. směrem k obžalovanému tomuto způsobil bodné poranění srdce spojené se závažným vnitrohrudním krvácením s obvyklou dobou léčení přesahující 6 týdnů a trvalými následky v podobě epilepsie a organického psychosyndromu“.

Za tento trestný čin byl obviněný odsouzen podle § 221 odst. 2 tr. zák. k trestu odnětí svobody v trvání osmnácti měsíců, jehož výkon byl podle § 58 odst. 1 tr. zák. a § 59 odst. 1 tr. zák. podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání dvou let a šesti měsíců. Podle § 59 odst. 2 tr. zák. bylo obviněnému uloženo, aby ve zkušební době podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil. Podle § 55 odst. 1 písm. a) tr. zák. mu byl dále uložena trest propadnutí věci, a to 1 ks zavíracího vyhadzovacího nože s digitálními hodinami, baterkou a integrovanou pojistkou, rozměru 140 mm x 35 mm, střenkou hnědé barvy a ostrím vybroušeným na jedné straně, čepele dlouhé 100 mm. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. byla obviněnému uložena povinnost zaplatit poškozeným D. H. částku ve výši 229 200 Kč s 9,5 % úrokem z prodlení jdoucím od 14. 2. 2007 a dále v každém kalendářním pololetí, v němž trvá prodlení obviněného, v závislosti na výši repo sazby stanovené Českou národní bankou platné pro první den následujícího kalendářního pololetí zvýšené o 7 % bodů, a Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky, Územní pracoviště P., částku ve výši 337 860,45 Kč. Podle § 229 odst. 2 tr. ř. byli poškození D. H. a Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky, Územní pracoviště P., odkázáni se zbytky nároků na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

O odvoláních, která proti tomuto rozsudku podali obviněný, krajský státní zástupce v Českých Budějovicích a poškození D. H. a Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky, rozhodl ve druhém stupni Vrchní soud v Praze. Rozsudkem ze dne 29. 4. 2008, sp. zn. 7 To 44/2008, podle § 258 odst. 1 písm. b), d) tr. ř. z podnětu odvolání krajského státního zástupce v Českých Budějovicích a poškozených D. H. a Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky napadený rozsudek v celém rozsahu zrušil. Podle § 259 odst. 3 tr. ř. nově rozhodl tak, že obviněného uznal vinným trestným činem ublížení na zdraví podle § 222 odst. 1 tr. zák., neboť „dne 11. 7. 2006 v době kolem 21,00 hodin v prostoru před chatou číslo 94 s označením „Recepce“ v kempu TJ H. V., okres P., po předchozí slovní rozepři, vyvolané D. H., a jeho nepatrném strčení do obžalovaného šel D. H. již v zastřešeném prostoru chaty proti obžalovanému s napřaženou pěstí v úmyslu udeřit obžalovaného, na což zareagoval tak, že z pouzdra u pasu vytáhl zavírací vyhadzovací nůž s digitálními hodinami, baterkou a integrovanou pojistkou, rozměru 140 mm x 35 mm, střenkou hnědé barvy a ostrím vybroušeným na jedné straně, čepele dlouhé 100 mm, otevřel jej a při pevném držení v levé ruce tečně k hrudníku D. H., v úmyslu zabránit napadení své osoby, prudce vystrčil obě ruce proti hrudníku D. H., stále držíc nůž v ruce stejným způsobem, čímž v důsledku pohybu napřažené pěsti D. H. směrem k obžalovanému tomuto způsobil bodné poranění srdce spojené se závažným vnitro hrudním krvácením s obvyklou dobou léčení přesahující 6 týdnů a trvalými následky v podobě epilepsie a organického psycho syndromu“. Za to jej odsoudil podle § 222 odst. 1 tr. zák. k trestu odnětí svobody v trvání tří a půl roku, pro jehož výkon jej podle § 39a odst. 3 tr. zák. zařadil do věznice s dozorem. Podle § 55 odst. 1 písm. a) tr. zák. mu uložil trest propadnutí věci, a to 1 ks zavíracího vyhadzovacího nože s digitálními hodinami, baterkou a integrovanou pojistkou, rozměru 140 mm x 35 mm, střenkou hnědé barvy a ostrím vybroušeným na jedné straně, čepele dlouhé 100 mm. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. obviněnému uložil povinnost zaplatit poškozeným D. H. částku ve výši 458 400 Kč s 9,5 % úrokem z prodlení jdoucím od 14. 2. 2007 a dále v každém kalendářním pololetí, v němž trvá prodlení obžalovaného, v závislosti na výši repo sazby stanovené Českou národní bankou platné pro první den následujícího kalendářního pololetí zvýšené o 7 % bodů, a Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky, Územní pracoviště P., částku ve výši 675 721 Kč. Odvolání obviněného podle § 256 tr. ř. zamítl.

Proti citovanému rozsudku Vrchního soudu v Praze podal obviněný dovolání, přičemž uplatnil dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

V odůvodnění tohoto mimořádného prostředku namítl, že odvolací soud nesprávně právně posoudil skutková zjištění soudu prvního stupně. Uvedl, že nikdy neměl v úmyslu poškozenému způsobit jakoukoliv zdravotní nebo jinou újmu a že následek, který v důsledku jejich konfliktu vzniknul, byl vyvolán nešťastnou shodou náhod a rovněž reakcí na útok, který proti němu byl směřován ze strany

poškozeného, resp. snahou takový útok odvrátit. Poznamenal přitom, že se co do právních závěrů o naplnění znaků nutné obrany při hodnocení jeho jednání zcela ztotožňuje s odůvodněním rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 2. 8. 2007, sp. zn. 16 T 31/2006 (tímto rozsudkem posléze zrušeným usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 10. 2007, sp. zn. 7 To 106/2007, byl původně zproštěn obžaloby).

Podle jeho slov je již ze samotného popisu skutku v napadeném rozsudku zjevné, že jeho jednání, spočívající ve vytažení nože a jeho prudkém vystrčení vůči tělu poškozeného, čepelí tečně k jeho hrudníku, kdy v důsledku jeho pevného držení nože a následného pokračujícího pohybu poškozeného vůči tělu obviněného došlo k průniku nože do hrudníku poškozeného, bylo vyvoláno a vedeno snahou odvrátit trvající fyzický útok poškozeného. Přitom zdůraznil, že ani ve fázi vystrčení nože vůči tělu poškozeného neměl v úmyslu útok odvracet průnikem nože do těla poškozeného, že nůž nastavil plochou stranou vůči tělu poškozeného a kdyby poškozený v útoku na jeho osobu dále nepokračoval a nenatáčel se v důsledku pohybu své ruky vůči jeho (obviněného) tělu při souběžně trvajícím přibližování k jeho tělu, nemohlo by ani dojít ke vzniku zranění.

K otázce, zda (obviněný) jednal v afektu strachu nebo vzteku, odkázal na svou výpověď a na závěry znalců, kteří se podle něho shodli na tom, že jeho prvotní jednání vůči poškozenému bylo pravděpodobněji vedeno afektem vzteku, který však byl motivem pro jeho verbální jednání vůči poškozenému. Poznamenal, že je pravdou, že v prvotní fázi konfliktu neměl v zásadě obavy o své zdraví a život a měl v úmyslu si problémy s poškozeným „vyříkat“ v rámci slovního konfliktu, jak však oba znalci uvedli, (obviněný) byl zaskočen vývojem konfliktu, který přešel z fáze verbální do fáze fyzického napadení ze strany poškozeného. Uzavřel, že z hlediska vnějšího posouzení je proto otázkou, na kterou ani znalci nebyli schopni jednoznačně odpovědět, zda jej (obviněného) v době konfliktu ovládal afekt strachu nebo vzteku, resp. že v dané situaci není důvodu neuvěřit jeho vysvětlení, že se jednání poškozeného lekl a jednal ve strachu, tedy ve snaze odvrátit útok. Následně vyslovil názor, že pro posouzení otázky, zda jeho jednáním byly naplněny znaky nutné obrany ve smyslu § 13 tr. zák., je otázka jeho (obviněného) emočního vztahu vůči osobě poškozeného – tedy zda vůči němu v daném okamžiku cítil strach či vztek – druhořadá, neboť pro hodnocení, zda jednání je či není nutnou obranou, je důležité, zda za dané situace odvracel trvající útok na jeho osobu a zda nebyl způsob, který k takovému odvracení použil, zcela zjevně nepřiměřený povaze útoku (otázku přiměřenosti je nutno posuzovat zejména z hlediska objektivního s přihlédnutím k subjektivnímu vnímání situace osobou odvracející útok).

Shledal, že otázka, zda svým jednáním odvracel trvající útok, je zodpovězena již v samotném popisu skutku, který je součástí napadeného rozhodnutí, když soudy obou stupňů dospěly k závěru, že jednal v úmyslu odvracet trvající útok na jeho osobu. Otázku přiměřenosti způsobu zvolené obrany odvolací soud uzavřel tím, že použití nože vůči neozbrojenému pachateli, který se napřáhne pěstí, je zcela zjevně nepřiměřený způsob obrany, a tyto své závěry, paradoxně, dále opíral o rozbor jeho (obviněného) emočního vztahu vůči poškozenému a širšího výkladu jejich konfliktu (otázka, kdo jej vyvolal apod.). K tomu však obviněný namítl, že otázku přiměřenosti zvoleného způsobu obrany nelze posuzovat z hlediska emočního vztahu osoby odvracející útok vůči útočníkovi, ale z hlediska posouzení, jaké následky hrozily osobě odvracející útok ze strany útočníka a zda způsob obrany, který v daném případě zvolil, byl s ohledem na takovou hrozbu a podmínky, za jakých musel napadený celou situaci vyhodnotit, v zákonných mezích § 13 tr. zák. Konstatoval, že soud se měl při svých úvahách zabírat spíše faktem, že poškozený byl znám svým agresivním jednáním, že již měl fyzické konflikty s jinými osobami, že byl více než o 20 cm vyšší a podstatně robustnější (než obviněný) a že byl pod vlivem alkoholu, což i z hlediska objektivního svědčí o tom, že mu (obviněnému) mohl způsobit závažná zranění i bez použití jakékoli zbraně. Odvolací soud měl podle jeho názoru rovněž vyhodnotit skutečnost, která byla ze strany znalců opakovaně sdělována, totiž, že (obviněný) byl fyzickým napadením zaskočen a takový vývoj událostí nepředvídal, nemohl se tedy

předem připravit, jak bude reagovat, a tomu odpovídalo i zkratkovité jednání směřující k jeho obraně. Akcentoval, že při hodnocení situace neměl čas na promýšlení způsobu obrany a jednal zcela zkratkovitě a v úmyslu co nejefektivněji odvrátit trvajícím útok tím, že použil zbraně, kterou měl za dané situace u sebe a o které věděl. Takové jednání se mu jeví jako zcela přirozený projev tísně v důsledku bezprostředního napadení – jde o jednání zahrnující maximálně několik sekund. O tom, že ani v nastalé tísně a nepochybně i obavě o zdraví se snažil pouze zabránit trvajícím útokům, svědčí pak skutečnost, že nožem nepůsobil vůči tělu poškozeného aktivně takovým způsobem, aby jeho jednání samo o sobě mohlo způsobit zranění poškozeného. Zopakoval, že až spolupůsobení poškozeného, který se ani vystrčeným nožem nenechal odradit a pokračoval v útoku na jeho osobu, došlo k průniku nože do těla poškozeného. Dospěl k závěru, že svým jednáním naplnil znaky nutné obrany.

Pro případ, že by se nejednalo o nutnou obranu, argumentoval tím, že právě ze shora popsaných důvodů, zejména pak ze způsobu použití nože, kdy nešlo o aktivní působení vůči tělu poškozeného, nelze v žádném případě dovodit, že by jeho jednání bylo úmyslným trestným činem proti životu a zdraví. Seznal, že takové jednání by mohlo nanejvýše splňovat znaky některého nedbalostního trestného činu, nicméně s ohledem na chování poškozeného, tíseň obviněného a jí vyvolané zkratkovité jednání, se mu jeví jako nesprávné přičítat mu v dané situaci byť jen nedbalostní zavinění ve vztahu k vzniklému následku.

Výhrady vyjádřil obviněný i vůči trestu, který mu byl uložen. Uvedl, že s ohledem na všechny shora popsané skutečnosti, tedy způsob vedení jeho obrany, agresivní chování poškozeného a jeho pokračování v útoku i tehdy, kdy si musel být vědom, že působí proti němu (obviněnému) s nožem v ruce, ale i samotnou jeho (obviněného) osobu (vede řádný život, v obci se chová příkladně a odpovědně, nikdy neměl konflikt podobného charakteru, jak dlouhodobě před samotnou událostí, tak i po ní neměl žádný fyzický konflikt a jedná se o osobu, na kterou se hledí jako na netrestanou), se uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody jeví za dané situace jako nepřiměřené přísné.

Z těchto důvodů navrhl, aby Nejvyšší soud napadený rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 4. 2008, sp. zn. 7 To 44/2008, jakož i rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 8. 2008, sp. zn. 16 T 31/2006, podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil a s ohledem na řádně zjištěný skutkový stav věci pak podle § 265m odst. 1 tr. ř. ve věci nově rozhodl tak, že jej podle § 226 písm. b) tr. ř. zprošťuje obžaloby.

Současně dovolací soud požádal, aby ve smyslu § 265o odst. 1 tr. ř. odložil vykonatelnost napadeného rozsudku do doby, než bude o podaném dovolání rozhodnuto.

V této souvislosti nutno konstatovat, že dne 25. 7. 2008 byl předmětný trestní spis předložen Nejvyššímu soudu s návrhem předsedy senátu Krajského soudu v Českých Budějovicích na odklad výkonu citovaného rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ve smyslu § 265h odst. 3 tr. ř. a že Nejvyšší soud usnesením ze dne 31. 7. 2008, sp. zn. [6 Tdo 982/2008](#), podle § 265h odst. 3 tr. ř. až do rozhodnutí o dovolání odložil výkon rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 4. 2008, sp. zn. 7 To 44/2008.

K dovolání obviněného se za podmínek § 265h odst. 2 tr. ř. vyjádřila státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství (dále jen „státní zástupkyně“). Uvedla, že z pohledu konkrétně uplatněných námitek, které je bezpochyby třeba považovat za námítky právní, subsumovatelné pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., je třeba posoudit, zda se obviněný dopustil trestného jednání v nutné obraně a jeho trestnost je proto vyloučena. Poté detailně vyložila ustanovení § 13 tr. zák. o nutné obraně.

Následně připomněla, že Vrchní soud v Praze uzavřel nejen, že obviněný nejednal za podmínek nutné

obranu podle § 13 tr. zák., ale že spáchal trestný čin ublížení na zdraví podle § 222 odst. 1 tr. zák., když zejména zohlednil, že obviněný jednal ve zlobném afektu a použil otevřený nůž proti hrudi poškozeného, přičemž musel být srozuměn s tím, že hrudním košem jsou chráněny životně důležité orgány a že při bodnutí nožem do těchto míst mohou vzniknout nejméně závažné zdravotní komplikace. Tato právní kvalifikace jednání obviněného přitom vycházela ze skutkových zjištění, že posuzovanému činu předcházel verbální konflikt, který zcela zjevně vyvolal poškozený. Státní zástupkyně přitom podrobně popsala okolnosti předcházející předmětnému skutku a dále zvláště zdůraznila, že mezi obviněným a poškozeným došlo již v prostoru recepce (kempu TJ H. V.) k verbální roztržce, při níž byla zaznamenána zvyšující se agresivita poškozeného, který jako první do obviněného, který před ním ustupoval, strčil. Poškozený byl vyzván jak ze strany obviněného, tak ze strany svědkyně M. F. k tomu, aby svého jednání zanechal a vzdálil se z prostor recepce, avšak uvedený výzvy nedbal, pokračoval ve svých výpadech vůči obviněnému. Verbální konflikt posléze vygradoval a bylo zřejmé, že poškozený hodlá obviněného napadnout, a to zavřenou pěstí levé ruky, kterou měl vztyčenou nad hlavu, takže se dalo předpokládat, že úder byl směřován do obličejové části hlavy. V tomto útočném postavení se poškozený přibližoval k obviněnému. Obviněný v tento moment zareagoval tím, že vytáhl jím běžně používaný nůž z pouzdra, které měl zavěšené na levé straně opasku. Nůž vyňal levou rukou, když čepel směřovala k palcové hraně dlaně tečně k tělu poškozeného, přičemž ostří nože směřovalo k zemi. V tomto uchopení nože natáhl ruce před sebe a opřel své ruce o hrudník poškozeného. Pravou ruku sevřenou v pěst tedy opřel o jeho levou část hrudi a levou ruku s nožem opřel o jeho pravou část hrudi tak, že čepel nože směřovala z pravé části jeho hrudníku k hrudní kosti, kdy čepel byla opřena o jeho hrudník. Při pohybu poškozeného směrem k obviněnému a rotaci jeho těla za pevného držení nože obviněným v uvedené poloze došlo k proniknutí nože do dutiny hrudní poškozeného, neboť v místě průniku noži bránila pouze kůže v mezižeburní stěně. Poškozený v tento okamžik zanechal svého jednání a ustoupil od obviněného na několik kroků vzad, přičemž právě v tento moment se u něho krvácením projevilo utrpěné závažné zranění. Bylo zjištěno, že obviněný měl v době incidentu v krvi 0,56 g/kg alkoholu, ale známky ovlivnění alkoholem na něm nebyly ze strany okolí shledány. Jak dalece byl alkoholem ovlivněn poškozený, se nepodařilo zjistit.

Státní zástupkyně dále zmínila, že v případě obou na konfliktu zúčastněných osob, tedy jak obviněného, tak poškozeného, jde o osoby v minulosti soudně trestané, přičemž ve prospěch obviněného hovoří jednak zahlazení odsouzení, jednak výrazně dlouhá doba od spáchání posledního trestného činu. Oproti tomu D. H. byl opakovaně soudně trestán pro úmyslnou trestnou činnost, přičemž prokazatelně bylo zjištěno, že jde o osobu se sklony k agresivitě a k nadměrnému požívání alkoholických nápojů. Další velmi podstatnou skutečností je fakt, že obviněný byl drobnější postavy a byl proti poškozenému znevýhodněn jak výškově, tak váhově, a to nikoli zanedbatelným způsobem, neboť byl o 20 cm menší a o 20 kg lehčí.

Poté státní zástupkyně konstatovala, že úvahy odvolacího soudu se v posuzovaném případě pohybovaly mimo zákonná kritéria nutné obrany podle § 13 tr. zák. Zdůraznila, že podmínkou nutné obrany není to, že ze strany obránce jde o náhlé či nepřipravené jednání, které je jen okamžitou reakcí na situaci vyvolanou útokem. Rovněž není podmínkou nutné obrany, že by bránící se musel být motivován ke své obraně strachem z útoku. V posuzovaném případě proto není nutná obrana vyloučena jen proto, že obviněný se na proti němu prokazatelně vedený útok ze strany poškozeného připravil tím, že vytáhl z pouzdra na opasku tam pravidelně umístěný nůž. Již ze samotného uchopení nože je zřejmé, že obviněný se nehodlal bránit aktivním bodnutím proti tělu poškozeného, ale že se bránil tak, že pouze proti poškozenému vztyčil obě paže, přičemž v levé ruce držel nůž, jehož ostří směřovalo k zemi. V tento moment právě dochází k samotnému útočnému manévru ze strany poškozeného, kdy z důvodu úderu levou pěstí proti obviněnému se jeho tělo dostalo do rotace a on se v podstatě na nůž držený v pevné ruce obviněného nabodl. Průběh samotného konfliktu hovoří o tom, že obviněný zůstal stát a proti němu se s napřaženou a zdviženou rukou zařatou v pěst blížil

poškozený, přičemž obviněný jej předtím výslovně zrazoval, aby svého agresivního jednání zanechal a opustil prostor kempu. Takové varování obviněného však bylo bezvýsledné, a proto obviněný sáhl právě po předmětném noži. Tento nůž pak byl použit v ryze obranné pozici, jak vyplynulo z výpovědi obviněného, která byla v zásadě potvrzena výsledkem znalce o možnosti takového průběhu konfliktního děje.

Státní zástupkyně shrnula, že obviněný nevyhledal kontakt s poškozeným, ale naopak poškozený postupoval za obviněným do prostoru recepce, vydal se tedy za ním nedbaje výzvy obviněného, aby uvedený prostor opustil. Obviněný tedy primárně použil zbraň k zastrašení, o čemž svědčí především úchop nože a v podstatě pasivní role obviněného v momentu, kdy se k němu poškozený přiblížil a útočil proti jeho tělu napřaženou pěstí. Dále argumentovala, že pokud Vrchní soud v Praze uvedl, že obviněný musel být přinejmenším srozuměn s tím, že když někoho nožem, zbraní zasáhne do hrudníku, může mu přivodit život ohrožující, nebo minimálně velmi závažná zranění, vysvětlil touto argumentací jen to, že obviněný úmyslně těžce zranil poškozeného, ale nevyvrátil tím nutnou obranu. Nutná obrana má také znaky úmyslného trestného činu, ale s tím, že tu je úmysl jednatelky osoby daný i ve vztahu ke způsobenému následku. Znakem nutné obrany v žádném případě není jen nedbalostní způsobení následku. Forma zavinění, jímž je zahrnut následek způsobený jednatelkou osobou, není kritériem nutné obrany. Nutná obrana pak podle ní není vyloučena ani tím, že obviněný při obraně použil důraznějšího prostředku, tedy nože, oproti tomu, že útok proti němu byl veden bez použití jakékoliv zbraně. Totéž platí i pokud jde o okolnost, že obviněný při obraně způsobil těžkou újmu, ačkoliv podle charakteru útoku mu v zásadě hrozilo jen zbití, i když s ohledem na fyzický handicap obviněného mohlo i v tomto případě dojít k závažnější újmě na zdraví. Zákonná díkce ustanovení § 13 tr. zák., že obrana nesmí být zcela zřejmě nepřiměřená způsobu útoku totiž znamená, že zákon připouští, aby obránce použil i podstatně důraznější prostředek než útočník a také aby způsobil citelně závažnější následek, než jaký hrozil z útoku.

Výrok o vině obviněného trestným činem ublížení na zdraví podle § 222 odst. 1 tr. zák. se z uvedeného úhlu pohledu jeví být nesprávným.

Státní zástupkyně proto navrhla, aby Nejvyšší soud v neveřejném zasedání [§ 265r odst. 1 písm. b) tr. ř.] zrušil rozsudek Vrchního soudu v Praze i rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích a Krajskému soudu v Českých Budějovicích přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) především zkoumal, zda je výše uvedené dovolání přípustné, zda bylo podáno včas a oprávněnou osobou, zda má všechny obsahové a formální náležitosti a zda poskytuje podklad pro přezkumnou činnost podle § 265i odst. 3 tr. ř. či zda tu nejsou důvody pro odmítnutí dovolání.

Shledal, že dovolání proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 4. 2008, sp. zn. 7 To 44/2008, je přípustné z hlediska ustanovení § 265a odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. ř., obviněný je podle § 265d odst. 1 písm. b) tr. ř. osobou oprávněnou k podání dovolání (pro nesprávnost výroku rozhodnutí soudu, který se ho bezprostředně dotýká), přičemž dovolání, které splňuje náležitosti obsahu dovolání podle § 265f odst. 1 tr. ř., podal prostřednictvím svého obhájce, tedy v souladu s ustanovením § 265d odst. 2 tr. ř., ve lhůtě uvedené v § 265e odst. 1 tr. ř. a na místě určeném tímž zákonným ustanovením.

Protože dovolání lze podat jen z důvodů uvedených v ustanovení § 265b tr. ř., bylo dále zapotřebí posoudit otázku, zda uplatněný dovolací důvod, resp. konkrétní argumenty, o něž se dovolání opírá, lze považovat za důvod uvedený v předmětném zákonném ustanovení.

Důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je dán v případech, kdy rozhodnutí spočívá na

nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení. Uvedenou formulací zákon vyjadřuje, že dovolání je určeno k nápravě právních vad rozhodnutí ve věci samé, pokud tyto vady spočívají v právním posouzení skutku nebo jiných skutečností podle norem hmotného práva, nikoliv z hlediska procesních předpisů. Tento dovolací důvod neumožňuje brojit proti porušení procesních předpisů, ale výlučně proti nesprávnému hmotně právnímu posouzení (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 9. 2004, sp. zn. [II. ÚS 279/03](#)). Skutkový stav je při rozhodování o dovolání hodnocen pouze z toho hlediska, zda skutek nebo jiná okolnost skutkové povahy byly správně právně posouzeny, tj. zda jsou právně kvalifikovány v souladu s příslušnými ustanoveními hmotného práva. S poukazem na tento dovolací důvod totiž nelze přezkoumávat a hodnotit správnost a úplnost zjištění skutkového stavu, či prověřovat úplnost provedeného dokazování a správnost hodnocení důkazů ve smyslu § 2 odst. 5, 6 tr. ř. (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 4. 2004, sp. zn. [IV. ÚS 449/03](#)). Nejvyšší soud není povolán k dalšímu, již třetímu justičnímu zkoumání skutkového stavu (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. [IV. ÚS 73/03](#)). Případy, na které dopadá ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., je tedy nutno odlišovat od případů, kdy je rozhodnutí založeno na nesprávném skutkovém zjištění. Dovolací soud musí vycházet ze skutkového stavu tak, jak byl zjištěn v průběhu trestního řízení a jak je vyjádřen především ve výroku odsuzujícího rozsudku, a je povinen zjistit, zda je právní posouzení skutku v souladu s vyjádřením způsobu jednání v příslušné skutkové podstatě trestného činu s ohledem na zjištěný skutkový stav. Pokud by zákonodárce zamýšlel povolat Nejvyšší soud jako třetí stupeň plného přezkumu, nepředepisoval by katalog dovolacích důvodů. Už samo chápání dovolání jako mimořádného opravného prostředku ospravedlňuje restriktivní pojetí dovolacích důvodů Nejvyšším soudem (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. [IV. ÚS 73/03](#)).

Východiskem pro existenci dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. jsou v pravomocně ukončeném řízení skutková zjištění vyjádřená v popisu skutku v příslušném výroku rozhodnutí ve věci samé, popř. i další soudem (soudy) zjištěné okolnosti relevantní z hlediska norem hmotného práva (především trestního, ale i jiných právních odvětví).

Z rozvedených hledisek lze označit uplatněné dovolací námitky s jedinou výjimkou – namítli-li obviněný, že s ohledem na okolnosti daného případu se uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody jeví jako nepřiměřené přísné – za právně relevantní.

Nejvyšší soud v této souvislosti připomíná, že námitky vůči druhu a výměře uloženého trestu s výjimkou trestu odnětí svobody na doživotí lze v dovolání úspěšně uplatnit jen v rámci zákonného důvodu uvedeného v ustanovení § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř., tedy jen tehdy, jestliže byl obviněnému uložen druh trestu, který zákon nepřipouští, nebo trest ve výměře mimo trestní sazbu stanovenou zákonem na trestný čin, jímž byl uznán vinným. Jiná pochybení soudu spočívající v nesprávném druhu či výměře uloženého trestu, zejména nesprávné vyhodnocení kritérií uvedených v § 31 až § 34 tr. zák. a v důsledku toho uložení nepřiměřeně přísného nebo naopak mírného trestu, nelze v dovolání namítat prostřednictvím tohoto ani jiného dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 tr. ř. Za jiné nesprávné hmotně právní posouzení, na němž je založeno rozhodnutí ve smyslu důvodu uvedeného v ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., je možno, pokud jde o výrok o trestu, považovat jen jiné vady tohoto výroku záležející v porušení hmotného práva, než jsou otázky druhu a výměry trestu, jako je např. pochybení soudu v právním závěru o tom, zda měl či neměl být uložen souhrnný trest nebo úhrnný trest, popř. společný trest za pokračování v trestném činu (viz rozhodnutí č. 22/2003 Sb. rozh. tr.).

Shora uvedenou námitku obviněného směřující proti nepřiměřené přísnosti uloženého nepodmíněného trestu odnětí svobody tedy nelze pod uplatněný dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. (ani jiný dovolací důvod podle § 265b tr. ř.) podřadit.

Nejvyšší soud, který neshledal důvod pro odmítnutí dovolání podle § 265i odst. 1 tr. ř., po přezkumu

podle § 265i odst. 3 tr. ř. dospěl k následujícím závěrům.

Nutno především zdůraznit, že podle § 120 odst. 3 tr. ř. musí výrok rozsudku, jímž se obviněný uznává vinným, přesně označovat trestný čin, jehož se výrok týká, a to nejen zákonným pojmenováním a uvedením příslušného zákonného ustanovení, nýbrž i uvedením místa, času a způsobu spáchání, popřípadě i uvedením jiných skutečností, jichž je třeba k tomu, aby skutek nemohl být zaměněn s jiným, jakož i uvedení všech zákonných znaků včetně těch, které odůvodňují určitou trestní sazbu. Ve skutkové větě výrokové části rozsudku tudíž musí být popsány všechny znaky skutkové podstaty daného (konkrétního) trestného činu, a to slovním vyjádřením všech okolností, které v konkrétním případě vytváří znaky tohoto trestného činu. Popis skutku proto nemůže být libovolný, ale musí vyjadřovat všechny skutečnosti významné pro právní kvalifikaci.

O správné právní posouzení skutku se jedná tehdy, když popis skutku uvedený ve výroku rozsudku je v souladu s právní větou obsahující formální zákonné znaky skutkové podstaty konkrétního trestného činu a současně skutek dosahuje potřebného stupně společenské nebezpečnosti. Naproti tomu o nesprávné právní posouzení jde v případě, že popis skutku vyjádřený ve skutkové větě výroku rozsudku neodpovídá formálním znakům použité skutkové podstaty trestného činu vyjádřeným v právní větě výroku. Z logiky věci plyne, že o nesprávné právní posouzení skutku se jedná též v případě, kdy sice skutková a právní věta jsou v souladu, avšak skutek nedosahuje potřebného stupně společenské nebezpečnosti.

Podle § 13 tr. zák. čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem. Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Podstatou nutné obrany je odvrácení nebezpečí, které vzniká útokem směřujícím proti zájmu chráněnému trestním zákonem (viz ustanovení § 1 tr. zák. blíže rozvedené v dalších ustanoveních trestního zákona), jednáním, jež by jinak bylo trestným činem. Jelikož obránce odvracející útok chrání zájmy, které chrání trestní zákon, nejedná proti účelu tohoto zákona, ale naopak ve shodě s ním. Stav nutné obrany je důvodem vylučujícím nebezpečnost činu pro společnost i jeho protiprávnost. Účelem nutné obrany je umožnit občanům ochranu vlastních zájmů, ale i zájmů jiných osob, společnosti a státu. V souvislosti s tím je nutno zdůraznit, že musí platit zásada, podle níž riziko vyvolané útokem nese útočník a nikoli obránce.

Podle platného znění ustanovení § 13 tr. zák. nutná obrana předpokládá:

- a) odražení přímo hrozícího či trvajícího útoku na zájem chráněný trestním zákonem,
- b) obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Útokem se rozumí úmyslné jednání člověka (zpravidla konání, příp. též opomenutí) – protiprávní čin, který však nemusí být nutně činem trestným. Útok musí hrozit přímo (tj. bezprostředně) nebo trvat. Podle okolností případu musí tedy být jasné, že útok musí bez prodlení a určitě následovat za hrozbou, nemusí však být neočekávaný. Útok nesmí být přerušen ani ukončen. Byl-li útok přerušen nebo ukončen a nebezpečí již přímo nehrozí, nepřichází nutná obrana v úvahu. Pokud útok tvoří skutkovou podstatu trestného činu, může útok hrozit přímo již ve stadiu přípravy nebo projevu úmyslu spáchat trestný čin, za podmínky, že hrozí bezprostředně. Ukončení útoku není totožné s dokonáním trestného činu. Limitní moment nutné obrany je dán okamžikem, kdy pominulo nebezpečí pro zájmy chráněné trestním zákonem nebo tyto zájmy jsou již porušeny a nehrozí nebezpečí dalších škod. Nutná obrana se proto připouští až do dokončení trestného činu, u trestného činu trvajícího, pokud je protiprávní stav udržován. Proti útoku, který je již dokončen, není nutná obrana přípustná (viz Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon, komentář – díl I., 6., doplněné a přepracované vydání, C. H. Beck 2004, s. 122, 123).

U nutné obrany není, na rozdíl od krajní nouze podle § 14 tr. zák., podmínkou subsidiarita (podmínkou nutné obrany není, že se bránci nemohl vyhnout útoku jinak). Obrana ale nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Přiměřenost obrany je třeba hodnotit především se zřetelem k intenzitě útoku a vlastní obrany, přičemž je zjevné, že obrana musí být, má-li být způsobila k jistému odvrácení útoku bez rizika pro napadeného, silnější než útok. Nesmí být však zcela zjevně (mimořádně hrubě, naprosto jednoznačně) přehnaná. Je přitom na místě zmínit, že zákonem č. 290/1993 Sb. bylo upraveno znění ustanovení § 13 tr. zák. tak, že bylo zdůrazněno posuzování nutné obrany z hlediska subjektivního stavu obránce, tedy jak se mu jevila v době hrozícího nebo trvajícího útoku. Podle důvodové zprávy k tomuto zákonu bylo jeho smyslem rozšíření mezi nutné obrany, což v praxi znamená zúžení výčtu okolností, které musí brát obránce v úvahu, a tím jeho menší zatížení při rozhodování o způsobu obrany. Přiměřenost nutné obrany je třeba hodnotit též se zřetelem k subjektivnímu stavu osoby, která odvracela útok, tj. podle toho, jak se čin útočníka jevil tomu, kdo jej odvracel (srov. rozhodnutí publikované pod č. 15 v sešitu č. 3 Bulletinu NS z roku 1984).

Pod pojem způsob útoku, který vyjadřuje nejen způsob provedení útoku, ale i další okolnosti charakterizující posuzovanou událost (mj. osobu útočníka, jeho vlastnosti a úmysly, jež se při útoku projeví, použité zbraně i hrozící součinnost dalších osob doprovázejících útočníka, jakož i další okolnosti, za nichž byl útok spáchán, a to za podmínky, že je možno podřadit pod pojem „způsob útoku“ a že byly známy i zcela zjevně poškozenému obránci), lze zahrnout jen poměr intenzity útoku a obrany, nikoli už poměr hrozící a vzniklé škody neboli poměr ohroženého a obětovaného právního statku. Neznačeno to ovšem, že poměr mezi ohroženým a obětovaným právním statkem (chráněným zájmem) již nehraje vůbec žádnou roli, poněvadž zde musí být jistý korektiv v případech mimořádného nepoměru ohrožených a obětovaných zájmů [viz Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné (obecná část). Brno: Masarykova univerzita, 1994]. Nutná obrana není proto zpravidla vyloučena neúměrností mezi napadeným a obětovaným zájmem, neboť je možno beztrestně chránit i zájem nižší kategorie nebo v konkrétním případě méně závažný, a to i obětováním zájmu vyššího nebo v daném případě významnějšího (viz Solnař, V. Základy trestní odpovědnosti. Praha: Academia, 1972). Obrana je zcela zjevně nepřiměřená útoku, není-li podle poznatků a úsudku bránci se, k jehož psychickému stavu vyvolanému útokem třeba přihlížet, k odvrácení útoku potřebná, a kromě toho též, je-li zcela neúměrná jeho intenzitě i významu.

Trestní zákon nestanoví měřítko pro určení mezi nutné obrany, je proto třeba posoudit všechny rozhodné skutečnosti, zejména intenzitu útoku a obrany i všechny další okolnosti případu s přihlédnutím též k závažnosti zájmu společnosti na aktivní obraně poškozeného vůči trestným činům (viz Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon, komentář – díl I., 6., doplněné a přepracované vydání, C. H. Beck 2004, s. 124).

O vybočení z mezi nutné obrany jde tehdy, jestliže sice některé její podmínky byly dány, avšak nebyly dány ve všech směrech. Teorie i praxe rozlišuje exces extenzivní a exces intenzivní.

Exces extenzivní je dán tehdy, jestliže obrana nebyla provedena v době, kdy útok přímo hrozil nebo trval – může jít o obranu předčasnou nebo naopak obranu v době, kdy již útok skončil (jde o exces co do doby zákroku).

Nutná obrana je vyloučena z důvodu tzv. intenzivního excesu tehdy, když čin obránce zcela jasně, očividně a nepochybně neodpovídá všem rozhodným okolnostem charakterizujícím způsob útoku. Podle ustanovení § 13 tr. zák. nesmí být nutná obrana ve vztahu ke způsobu útoku zcela zjevně nepřiměřená, tudíž může být nepřiměřená nebo zjevně nepřiměřená (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2007, sp. zn. [5 Tdo 162/2007](#), publikované pod č. 20/2008 Sb. rozh. tr.).

Odvolací soud, který do výroku svého rozhodnutí přejal beze změny skutková zjištění vyjádřená ve

výroku nalézacího soudu (viz shora), v odůvodnění svého rozhodnutí uvedl mimo jiné následující: „Krajský soud postupoval při objasňování věci tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který byl nezbytný pro jeho rozhodnutí. Dospěl tak v podstatě ke správným skutkovým závěrům. ... Zároveň ovšem považuje vrchní soud za potřebné uvést, že např. žádné námitky by neměl ani proti formulování skutku tak, jak činila obžaloba – jinými slovy, pro vrchní soud je skutek formulovaný krajským soudem pouze zpřesněním skutku uvedeného v obžalobě, při zcela hrubé konstrukci spočívající v tom, že po hádce (samozřejmě že vzájemné, jiná možnost není) se poškozený snažil udeřit obžalovaného pěstí, k čemuž však nedošlo, neboť ještě, než se tak stalo, obžalovaný vytáhl nůž a bodl jím poškozeného do hrudi. Rozhodně zde vůbec nešlo o to, že by poškozený na nůž upadl – jestliže je bodnutí vyjádřeno tím, že k němu došlo prudkým vytrčením rukou obžalovaného, přičemž nůž pevně držel, pak opět a stále nejde o nic jiného, než aktivní a samozřejmě že úmyslný pohyb s nožem proti hrudi poškozeného – obžalovaný tedy úmyslně poškozeného bodl. ... Obžalovaný takovým jedincem, který by měl v dané situaci strach, prostě a jednoduše není. ...poškozeného nelze označit za toho, kdo celý problém vyvolal. ... Jestliže – byť se shora uvedenými připomínkami – nemá vrchní soud námitek proti konstrukci skutku ve výroku napadeného rozsudku, pak totéž nelze uvést stran právního posouzení celé věci. O tom, že se nemůže jednat o nutnou obranu, se vrchní soud již obsáhle zmiňoval, nicméně lze znovu uvést, že při vzájemné slovní rozepři, kdy šel poškozený proti obžalovanému s napřaženou pěstí, nabíhá u obžalovaného afekt vzteku, sahá po noži. Za zmínku stojí i to, že se sice mohlo jednat o poměrně rychlé jednání, avšak v žádném případě ze strany obžalovaného podvědomé, bez jakéhokoli vědomého volního záměru, jak tvrdí odvolání obžalovaného. Jde totiž o velice typický (či netypický) pohyb, který vyžaduje relativně dobrou koordinaci a relativně složité pohyby – obžalovaný musel nejprve otevřít pouzdro, ve kterém měl nůž, ten musel vyndat a otevřít jej, což je svým způsobem skutečně poměrně složitá činnost a nelze ji vykonat tak, aby si jí člověk neuvědomil. Poté obžalovaný s vědomím otevřeného nože a vědomím tohoto, o jaký nůž se jedná (tedy zjevně nebezpečný), vytrčil ruce proti hrudi poškozeného – každý i jen zcela průměrně vzdělaný a inteligentní jedinec, kterým je i obžalovaný, ví, že v oblasti hrudi se nachází životně důležité orgány a že při bodnutí nožem do těchto míst mohou vzniknout nejméně závažné zdravotní komplikace. K těm u poškozeného také objektivně došlo ... Obžalovaný tak způsobil poškozenému těžkou újmu na zdraví a zejména ji způsobil samozřejmě úmyslným jednáním, neboť věděl, že proti tělu poškozeného na konkrétní místo vytrčil pevně držený nůž. Závěr o úmyslu nepřímém je tak zcela jednoznačně správný, ovšem ve vztahu k úmyslné těžké újmě na zdraví, jak je výše odůvodněno. Je skutečně zcela nerozhodné, zda se obžalovaný na trestný čin připravoval – to by pouze zvyšovalo společenskou nebezpečnost jeho jednání a mohlo by skutečně znamenat kvalifikaci k pokusu trestného činu vraždy.“

V návaznosti na rozvedené skutečnosti považuje Nejvyšší soud v první řadě za nezbytné poukázat na zřejmou vnitřní nesourodost rozsudku odvolacího soudu. Soud druhé instance totiž nejprve v tzv. skutkové větě výroku o vině přejímá skutková zjištění nalézacího soudu, zejména závěr podle něhož „šel D. H. ... proti obžalovanému s napřaženou pěstí v úmyslu udeřit obžalovaného, na což zareagoval tak, že z pouzdra u pasu vytáhl zavírací vyhazovací nůž ... otevřel jej a při pevném držení v levé ruce tečně k hrudníku D. H., v úmyslu zbránit napadení své osoby, prudce vystrčil obě ruce proti hrudníku D. H., stále držíc nůž v ruce stejným způsobem, čímž v důsledku pohybu napřažené pěstí D. H. směrem k obžalovanému tomuto způsobil bodné poranění srdce spojené se závažným vnitrohrudním krvácením“, ovšem posléze v odůvodnění svého rozsudku dospívá ke skutkovým závěrům když uvádí, že „obžalovaný vytáhl nůž a bodl jím poškozeného do hrudi“. Je zřejmé, že skutkové závěry vyjádřené v tzv. skutkové větě výroku o vině v rozsudku odvolacího soudu a skutkové závěry, z nichž tento soud vychází v odůvodnění svého rozhodnutí, vykazují odlišnosti, jež již samy o sobě opodstatňují závěr, že předmětné rozhodnutí nemůže obstát.

Přitom s ohledem na shora uvedené závěry odvolacího soudu, podle nichž „Krajský soud postupoval při objasňování věci tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to

v rozsahu, který byl nezbytný pro jeho rozhodnutí. Dospěl tak v podstatě ke správným skutkovým závěrům.“, je vhodné připomenout, že nalézací soud v odůvodnění svého rozhodnutí rozvedl skutková zjištění vyjádřená ve stručné podobě ve výroku téhož rozhodnutí tak, že: „Mezi obžalovaným ... a poškozeným došlo v prostoru recepce k verbální roztržce, přičemž nebyla zjištěna osoba, jež započala dialog, nicméně s ohledem na stupňující se agresivitu poškozeného, který se neustále přibližoval k obžalovanému a tento před ním ustupoval, došlo k prvnímu kontaktu (strčení) obžalovaného poškozeným. Přestože byl poškozený obžalovaným, jakož i M. F., vyzván, aby prostor recepce opustil a svého jednání zanechal, pokračoval poškozený i nadále ve svých výpadech vůči obžalovanému, a proto M. F., která konfliktu nechtěla být přítomna, utekla za recepci. Krátce na to verbální konflikt přerostl ve snahu o fyzické napadení obžalovaného poškozeným, který se snažil obžalovaného udeřit pěstí směřující do obličejové části hlavy; přitom poškozený postupoval směrem k obžalovanému. Obžalovaný se úderu ze strany poškozeného, který se k němu přibližoval, snažil zabránit a také zabránil tím, že vytáhl nůž z pouzdra – tento měl v levé ruce tak, že čepel směřovala k palcové hraně dlaně, tečně k tělu poškozeného, a ostří nože směřovalo k zemi. Instinktivně přitom natáhl ruce před sebe a opřel své ruce o hrudník poškozeného – pravou ruku sevřenou v pěst opřel o jeho levou část hrudě a levou ruku s nožem opřel o jeho pravou část hrudě, kdy čepel nože směřovala z pravé části jeho hrudníku k hrudní kosti (čepel byla opřena o jeho hrudník). Při pohybu poškozeného směrem k obžalovanému a rotaci jeho těla, za pevného držení nože obžalovaného v uvedené poloze, došlo k proniknutí nože do dutiny hrudní poškozeného, neboť v místě průniku nože s velmi vybroušeným ostřím bránila pouze kůže v mezižeberní stěně. Poškozený v tento okamžik zanechal svého jednání a ustoupil od obžalovaného několik kroků vzad. Z poškozeného začala téci krev, tento upadl na zem, vstal a pokusil se o chůzi a opět upadl na zem. Obžalovaný ihned zavolal rychlou záchrannou službu, přiběhl k poškozenému, zahodil nůž do trávy a do doby příjezdu lékaře mu poskytl první pomoc zejména tím, že utěsnil ránu – místo, kde pronikl nůž do těla poškozeného, čímž nejen bránil krvácení, ale především vniknutí vzduchu do dutiny hrudní, což by významně zapříčinilo v dané situaci zhoršení zdravotního stavu poškozeného. ... Bylo objektivizováno, že obžalovaný se nesnažil nožem aktivně působit proti tělu poškozeného, ale snažil se s ním v poškozeném vzbudit respekt, aby od svého jednání ustoupil, a proto jej držel tečně k hrudníku poškozeného. K bodnutí a poškození zdraví útočníka (poškozeného) došlo při rotaci jeho těla směrem k osobě obžalovaného v důsledku jeho snahy o úder (poškozeným) a odstrčení (obžalovaným).“

Nejvyšší soud dále konstatuje, že soudy nižších stupňů doposud učiněná skutková zjištění nepochybně svědčí o tom, že obviněný v posuzované trestní věci čelil přímo hrozícímu, resp. probíhajícímu fyzickému útoku ze strany poškozeného (bylo totiž zjištěno, že poškozený, po předchozí slovní rozepři, šel proti obviněnému s napřaženou pěstí v úmyslu udeřit obviněného, resp. že obviněný vytáhl z pouzdra u pasu nůž, tento otevřel a při pevném držení v levé ruce tečně k hrudníku poškozeného prudce vystrčil obě ruce proti hrudníku poškozeného právě v úmyslu zabránit napadení své osoby). Nelze proto uzavřít, že by v daném případě byla nutná obrana obviněného vyloučena z důvodu tzv. extenzivního excesu.

Za těchto okolností bylo třeba náležitě vážit otázku přiměřenosti obrany obviněného způsobu útoku poškozeného. Nejvyšší soud přitom shledal, že úvahy soudu druhého stupně, jimiž ve svém rozsudku zdůvodňoval závěr, že obrana obviněného v dané trestní věci byla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku poškozeného, nejsou dostatečné a vyvážené (ostatně, je tomu tak především proto, že odvolací soud, jak shora uvedeno, své hodnotící úvahy nevázal důsledně na skutková zjištění, jež popsal ve výroku svého rozhodnutí).

Nejvyšší soud upozorňuje, že na intenzivní exces z nutné obrany není možné usuzovat pouze z toho, že obviněný se na útok poškozeného vedený proti jeho osobě (obviněnému) připravil tím, že vytáhl z pouzdra u pasu zavírací nůž, který měl při sobě, a že v tomto smyslu jednal vědomě (odvolací soud v této souvislosti uvádí, že takové jednání vzhledem k nárokům na koordinaci a složitost pohybů

nemohlo být podvědomé, prosté jakéhokoli vědomého volního záměru). Podmínkou nutné obrany není náhlé či nepřipravené jednání obránce, neboť ani útok nemusí být neočekávaný. Ostatně skutková zjištění soudů nižších stupňů vypovídají o tom, že konflikt mezi poškozeným a obviněným trval po určitou dobu a že postupně gradoval. Vlastnímu vytažení zavíracího nože obviněným z pouzdra u pasu předcházela verbální roztržka vyvolaná poškozeným, jeho strčení do obviněného a výzvy obviněného směřované k poškozenému, aby svého agresivního jednání zanechal a opustil prostor recepce. Na tyto výzvy ovšem poškozený nereagoval a postupoval proti obviněnému s napřaženou pěstí v úmyslu udeřit ho do obličejové části hlavy. Teprve v tomto okamžiku, v úmyslu zabránit napadení své osoby, sáhl obviněný po noži.

Závěr o vybočení z mezí nutné obrany přitom není možné bez dalšího opřít ani o zjištění, že napadený nebyl ke své obraně motivován strachem z útoku. Skutečnost, že obviněný měl jednat v afektu vzteku, ještě sama o sobě nevylučuje nutnou obranu. Podstatné je totiž, zda obranné jednání bylo či nebylo ve vztahu ke způsobu útoku zcela zjevně nepřiměřené (k tomu obecně viz výše).

Je nutno rovněž upozornit, že tvrzení soudu druhého stupně, že „slovní rozepři mezi obviněným a poškozeným vyvolal poškozený, avšak i to byla ze strany poškozeného již nějaká reakce“, není konkretizováno, soud druhé instance nijak nespecifikuje, jaké jednání obviněného mělo reakci poškozeného vyvolat. V této souvislosti je na místě podotknout, že i kdyby snad k návratu poškozeného do kempu došlo z důvodu nějakého slovního vyjádření obviněného, pak takové jednání obviněného by v žádném případě neospravedlnilo fyzický útok poškozeného vůči němu.

Také argumentace odvolacího soudu o úmyslném zavinění obviněného nutnou obranu nevylučuje. Je na místě zmínit, že nutná obrana má formálně znaky úmyslného trestného činu, resp. že forma zavinění, jímž je zahrnut následek způsobený jednající osobou, není kritériem nutné obrany.

Zejména je ovšem třeba v daných souvislostech zdůraznit okolnosti a souvislosti skutku vyplývající již z jeho popisu ve skutkové větě výroku napadeného rozhodnutí. Ze samotného uchopení nože obviněným (bylo zjištěno, že obviněný proti poškozenému vystrčil obě paže, přičemž v levé ruce držel tečně k hrudníku poškozeného nůž, jehož ostrí směřovalo k zemi) a z jeho chování v momentu, kdy se k němu poškozený blížil s napřaženou pěstí, je zřejmé, že obviněný držel nůž v obranné pozici, použil ho primárně k zastrašení a zastavení útočníka (poškozeného) a neměl v úmyslu se bránit aktivním bodnutím poškozeného (nepůsobil cíleně proti tělu poškozeného, snažil se v něm vzbudit respekt, přimět ho, aby svého agresivního jednání zanechal). Poškozený, přestože věděl, že obviněný drží v ruce nůž, na něho zaútočil. V tomto směru zůstala zcela mimo okruh okolností hodnocených odvolacím soudem ta skutečnost (vyplývající přímo ze skutkové věty výroku napadeného rozhodnutí), že v důsledku pohybu napřažené pěstí poškozeného směrem k obviněnému došlo ke vzniku poranění poškozeného, neboť odvolacím soudem nebylo vzato v úvahu, že v uvedený okamžik se nejednalo ze strany obviněného o aktivní útok ve smyslu přímého bodnutí, ale o pevné držení nože tečně k hrudníku poškozeného (navazující na prudké vystrčení rukou proti hrudníku poškozeného za stejného způsobu držení nože), přičemž ani znalecky nebylo vyloučeno, že právě s ohledem na útok pěstí vedený poškozeným vůči obviněnému mohlo dojít k nabodnutí se poškozeného na nůž pevně držený obviněným. Sám odvolací soud ve svém skutkovém zjištění neargumentuje žádnou jednoznačnou, důkazy podloženou skutečností, ze které by vyplývalo, že obviněný vedl aktivní bodný útok vůči tělu poškozeného, sám v popisu skutku (ve výroku svého rozhodnutí) používá pojmy, které umožňují pro obviněného příznivější výklad a které v odůvodnění svého rozhodnutí nalézací soud interpretoval tak, že k bodnému poranění poškozeného došlo při jeho pohybu směrem k obžalovanému a rotaci jeho těla, za pevného držení nože obžalovaným v uvedené poloze – tečně k hrudníku poškozeného.

V těchto souvislostech je na místě opět připomenout, že u nutné obrany není, na rozdíl od krajní nouze podle § 14 tr. zák., podmínkou subsidiarita (podmínkou nutné obrany není, že se bránící

nemohl vyhnout útoku jinak). Nebylo tedy povinností obviněného před přímo hrozícím a již započatým útokem ustoupit či se mu jinak vyhnout.

Nejvyšší soud k tomu dodává, že nutnou obranu nevylučuje ani skutečnost, že obviněný použil na obranu proti poškozenému, který nebyl ozbrojen, zbraně. Obrana musí být způsobilá odvrátit útok, proto intenzita obrany musí být silnější než intenzita útoku. Z tohoto hlediska skutečnost, že obránce použije proti neozbrojenému útočníkovi zbraně, neznamena, že jde o obranu zcela zjevně nepřiměřenou způsobu útoku (viz rozhodnutí č. 47/1995 Sb. rozh. tr.). Zákon připouští, aby obránce použil i podstatně důraznější prostředek než útočník a také aby způsobil citelně závažnější následek, než jaký hrozil z útoku. Na vybočení z mezí nutné obrany nelze usuzovat pouze z toho, že napadený útočníka zranil, popř. jej i usmrtil, přičemž sám neutrpěl žádné zranění, pokud tím odvracel útok přímo hrozící nebo trvající a taková obrana nebyla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku (viz přiměřeně rozhodnutí č. 25/1976 Sb. rozh. tr.).

Vzhledem k rozvedeným skutečnostem Nejvyšší soud uzavírá, že právní závěry odvolacího soudu nelze ve vztahu ke skutku, jak je popsán v tzv. skutkové větě napadeného rozsudku, označit za správné.

Z těchto důvodů Nejvyšší soud v neveřejném zasedání [§ 265r odst. 1 písm. b) tr. ř.] podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 4. 2008, sp. zn. 7 To 44/2008, a také další rozhodnutí na zrušené rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. pak Vrchnímu soudu v Praze přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Věc se tak vrací do stadia řízení před soudem druhého stupně, který původně ve věci v celém rozsahu po zrušení rozsudku soudu prvního stupně rozhodl. Odvolací soud bude povinen znovu rozhodnout o odvoláních obviněného, krajského státního zástupce v Českých Budějovicích a poškozených D. H. a Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky. Přitom musí v kontextu shora rozvedených úvah důsledně posoudit, zda v daném případě nebyly na straně obviněného splněny všechny podmínky nutné obrany podle § 13 tr. zák. Dospěje-li k závěru, že došlo k intenzivnímu excesu z nutné obrany, musí zvláště pečlivě vážit právní kvalifikaci. Za skutkových zjištění vyjádřených ve výroku napadeného (a zrušeného) rozsudku se totiž kvalifikace podle § 222 odst. 1 tr. zák. nejeví jako přílehlavá.

Trestného činu ublížení na zdraví podle § 222 odst. 1 tr. zák. se dopustí, kdo jinému úmyslně způsobí těžkou újmu na zdraví. Trestný čin je spáchán úmyslně, jestliže pachatel:

- a) chtěl způsobem v trestním zákoně uvedeným porušit nebo ohrozit zájem chráněný tímto zákonem § 4 písm. a) tr. zák., nebo
- b) věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn § 4 písm. b) tr. zák..

Stručně shrnuto, shora popsané okolnosti charakterizující jednání obviněného, zejména okolnosti způsobu použití nože, kdy nešlo o aktivní bodný útok vůči tělu poškozeného (především je třeba vyzdvihnout, že obviněný v rozhodné době držel nůž tečně k hrudníku poškozeného), v kontextu faktu, že ke zranění poškozeného došlo i v důsledku jeho velmi aktivní role – fyzického útoku vůči obviněnému, však neumožňují spolehlivý závěr, že by obviněný byl alespoň srozuměn s následkem (účinkem) v podobě těžké újmy na zdraví poškozeného.

Závěrem Nejvyšší soud poznamenává, že by nebylo od věci, aby státní zástupce Vrchního státního zastupitelství v Praze zastupující v odvolacím řízení obžalobu uvážil se zřetelem k citovanému názoru obsaženému ve vyjádření státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství k dovolání obviněného svůj postoj k odvolání podanému krajským státním zástupcem v Českých Budějovicích proti rozsudku

Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 1. 2008, sp. zn. 16 T 31/2006.